

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / E.A. De Boer

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **765**

E.A. De Boer

De ambtsgedachte

MEDITATIEF **768**

T. Schutte

Zie ik Hem wel zitten?

WANDELEN MET GOD **770**

J. Luiten

Geslaagd?

ACHTERGRONDEN **772**

A. L. Th. De Bruyne

Ethiek en Bijbel

KERK EN MUZIEK **776**

J. Smelik

Het toetsen van
de gezangen(lijst) II (slot)

EVANGELISATIE
EN ZENDING **779**

K. Van den Geest

'Koffie en aandacht schenken'

SAMENLEVING **782**

B. Bos

Op vakantie?
Vergeet het maar

en verder...

Meegelezen

DE AMBTSGEDACHTE

H. Folkers en M.J. Verkerk *stellen een flinke /me-
veelheid vragen bij de klassieke opvatting dat k t
leer- en regesambt aan mannen. en niet aan vrou-
wen, is toegewezen. Zij noteren ondertussen meer
conclusies dan zij aan het **begin** van hun onderzoek
verwacht hadden. Het zijn **verreikende** gevolgtrek-
kingen. Ik neem die hier verkort over.*

Conclusies

1. De ambtsgedachte, uitgaande van de schepping van de mens naar Gods beeld, sluit **de vrouw in**.
2. Door de zondeval is de man **ge-**neigd de vrouw te overheersen, ook in theologisch denken.
3. De komst van Christus en de Geest brengen eerherstel voor de vrouw, die net als de man deelheeft **aan** het drievoudig ambt aller gelovigen van Zondag 12.

uit

de samenleving werken hardnekkig door in de kerken.

5. Waar de Schrift spreekt over ga-ven, ambten en functies vindt geen uitsluiting van vrouwen plaats. Zij worden integendeel breed ingezet in de NT-ische gemeente.

6. Als conclusie uit 1. en 3. wordt genoteerd dat het een onmogelijke **opgave lijkt om** te verdedigen dat **zusters niet in** het bijzonder **ambt** mogen dienen.

7. De passages uit 1 Kor. 14 en 1 Tim. 2 **genieten** niet een zo eenduidige uitleg dat zij voldoende zijn als laatste barrière. De traditionele uitleg lijkt in strijd met andere Schriftgegevens.

Versmalde ambtsgedachte

De ambtsgedachte zet in bij de schepping van de mens als man en **vrouw naar Gods beeld**. In Christus krijgen zij deel aan de zalving van de Heilige. Het is een goede greep **om zo de moeilijke** materie rond het **bijzonder ambt eens te bekijken**, Het

ambt aller gelovigen komt zo niet naast het 'bijzonder ambt' te staan, maar de ambtsgedachte leidt heen naar de ordening van en bekwaam-making tot taken. De oude ambts-gedachte (die bij K.J. Sietsma en K. Schilder overigens de klassieke ambtsleer omvatte) schept ruimte.

Gods scheppingsplan

Mijn belangrijkste vraag is: brengt deze vorm van de ambtsgedachte niet ook een versmalling aan in het overdenken van de schepping van man en vrouw? Ik noteer puntsge-wijs mijn eigen gedachten, maar voeg daaraan toe wat het boek daar tegenover stelt.

1. Er is in Gods *scheppingsplan* een zekere voorrang van de man boven

de vrouw. Gen. 2 wordt na 1:27 niet voor niets verteld. De vrouw heet 'mam-in'. De twee-eenheid sluit niet uit dat de vrouw aan de man wordt toegevoegd. Of draagt het scheppingsverhaal van Gen. 2 al de sporen van de oude cultuur? De vraag is: ziet God zelf vanaf zijn schepping een creatuurlijk onderscheid dat blijft bestaan en dat in Christus hersteld wordt? De ambtsgedachte kan onvoldoende plaats geven aan dat onderscheid. Is het rationalistisch als ik Paulus in 1 Tim. 2 aan het als eerste geschapen zijn van de man hoor herinneren? De eerste bijdrage in het boek *Vrouwen op een zij-spoor?* gaat op Gen. 1-3 in. J.M. Aarnoudse noteert dat het in Gen. 1-2 om volstrekte gelijkwaardigheid van man en vrouw gaat. J.M. Muddé bestudeert vooral het boek van de Spreuken. Hij komt tot de conclusie dat daar geen nadruk op een scheppingsor-denening wordt gelegd, maar op de wijsheid die vorm geeft aan het leven. Moeten we vanuit die invalshoek ook niet Paulus lezen?

Verantwoordelijkheid dragen

2. Het is vooral in negatieve situa-ties dat de betekenis van de onder-scheiden positie gestalte aanneemt. Als het mensenpaar in zonde geval-len is, roept God Adam eerst ter verantwoording, ook al ging Eva daadwerkelijk voorop. Bij Ananias en Saffira (Hd. 5) is het al niet anders. Die verantwoordelijkheid is er sinds de pure situatie. Overheersing (over de vrouw, in plaats van zijn hulpvraag aan haar) en begeerte (naar de mogelijkheden van de man misschien?) drukken ieders eigen verantwoordelijkheid dood. Mijn overtuiging dat het NT-ische begrip 'hoofd' vooral positief die verantwoording inhoudt (ik kom daarop terug). De man heeft in de verhouding met zijn vrouw bij God de eerste verantwoordelijkheid. Zij is, op haar beurt en voor haar aan-deel, ook persoonlijk verantwoor-delijk. Samen en ieder voor zich.

Dit geldt mijns inziens vooral zo in het huwelijk. Prof. J. van Bruggen leest 1 Kor. 11 algemeen: de man als hoofd van de vrouw. Mijn vraag is: is het dragen van verantwoorde-lijkheid van mannen voor vrouwen breder gefundeerd in de Schrift?

3. Ik zie door de hele Schrift dat de HERE zich eerst tot de man en in hem ook tot de vrouw wendt. Hij mept Abram weg uit zijn familie, en Sara volgt. Is dat corruptie van de ambtsgedachte? Of is die te smal om aan alle aspecten recht te doen? De Here Jezus roept twaalf mannen als discipel. In de *wijdere kring horen we van vele vrouwen* 'die Jezus uit Galilea gevolgd waren om Hem te dienen' (Mt. 27:56). Ik kan mij niet voorstellend dat God zich w-veel eeuwen als de Bijbel omvat aanpast bij de cultuur van de vol-ken. Past bij de eerste verantwoor-delijkheid niet ook dat de roeping eerst tot mannen uitgaat?

Toch heeft het twaalfstal apostelen een unieke positie. Wat zegt het dat ook vrouwen als 'apostel', gezon-dene worden aangeduid? Het voor-beeld van Junia in Rom. 16:7 (echt-genote van Andronikus?) geeft te denken. Er is een samen optrekken in de dienst van de Here.

Regel en uitzondering

De massieve regel is dat vrouwen niet, en mannen wel tot de ambten geroepen kunnen worden. Folkers en Verkerk breken de discussie open. Hun alternatief is, hoe voor-lopig gepresenteerd ook, al even massief. Ik vrees dat een volkomen eenduidig verhaal gewoon niet mo-gelijk is. Daarom nog de volgende gedachten.

4. De voorbeelden van vrouwen die in Oud en Nieuw Testament in ac-tieve dienst zijn lijken doodgedrukt te worden door een uniform ambts-kader. Alleen mannen komen in aanmerking. Is er in de voorop-gaande dienst geen ruimte voor vrouwen met een bijzonder charis-ma? Ik meen van wel. Is het mis-schien een denkprobleem van de

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L. TH. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. G. GUNNINK, DAS. I.D. HAARSMa,
DRS. P. HOUTMAN, DRS. B. LUITEN,
DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DAS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & La Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar; studen-
ten f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 149,00 per jaar (Europa zeepost).
Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingsstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonnement
vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij
de Stichting Bractah.

 Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per m m Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Westerse cultuur dat wij sluitende regels **nodig** hebben, omdat de uitzondering voor ons **gevoel** de regel opheft? Misschien is **dat** wel de invloed **van** het **rationalisme**. Persoonlijk heb ik absoluut geen denk-moeite met vrouwen die catechisatie geven, evangelisatie **verrichten**, in pastoraat en **diakonaat ingeschakeld zijn**, enz. Daarnaast **zijn** er vrouwen die invloedrijke, **waardevolle boeken** schrijven. Is dat **niet** opvallend **genoeg om** naast het kader van de **drie ambten** (waarin **het** vooropgaan **van** mannen gestalte krijgt) volmondig bijzondere gaven van vrouwen te **erkennen**?

5. Ik kan een eind meegaan als geopperd wordt dat de passages van Paulus primair over de gehuwde vrouw gaan. In 1 Kor. 14:35 staat: laten zij het 'haar eigen man' vragen. Bij 1 Tim. 2 kan ik met de uitleg van de **Winstons** uit de voeten. Waarom vind ik bij **Folkers en Verkerk** van die **twee-eenheid van man en vrouw** in het huwelijk niets terug bij de exegese van het NT? Is het niet opvallend **dat** bij charismatische of ambtelijke dienst van vrouwen in **het NT** het ongehuwd **zijn** genoemd is? Blijkbaar is de **verhouding van man en vrouw in het huwelijk een** belangrijker element in **het** geheel. Ik kan de materie van de **ambten en** van het huwelijk niet loskoppelen. Waarom vergeten we het **element** van ongehuwd zijn als vrij voor de dienst van de **Heer**?

6. Traditioneel wordt vanuit 1 Tim. 2:13 het **tweede** hoofdstuk van Genesis 2 herlezen. De schepping van de vrouw uit de man is meer dan een completering **van** de mens. De volgorde **lijkt een** belangrijk element. Is dat een rationalistische lezing van een andere redeneerwijze bij Paulus? M.C. Mulder **komt** in dezelfde bundel, **schrijvend** over 1 Tim. 2, tot deze conclusie: er is een blijvende lijn van ongelijkheid **tussen** man en vrouw wat betreft hun positie in de gemeente.

Ik meen dat **er** meer teksten in het NT zijn waarin de **volgorde** van de schepping van man en vrouw een rol speelt. De auteurs stellen vragen bij de uitleg van **het hoofd-zijn van de man** (1 Kor. 11; Ef. 5). 'Betekent 'hoofd-zijn' macht en impliceert dit voor de vrouw onderworpenheid?'

Ik ben **overtuigd** geraakt van de argumenten om het **element** van gezag niet langer als **uitdrukking van de term** 'hoofd' te zien. Ik meen dat daarover een consensus in de **kerken** is ontstaan, omdat de **generale synode** van 1996 een gewijzigd **huwelijksformulier** heeft vrijgegeven. Daarin is in de passage over de **huwelijksverhouding van man en vrouw** het **gezagselement** weggenomen. Exegeten hebben laten zien dat het Griekse woord *kephalē* niet gebruikt wordt voor de 'baas' of **het** regeringshoofd.¹ Het ziet op een beginpunt, in het Engels vertaald met 'source', 'beginning' of 'point of departure'. Als de man 'hoofd van de vrouw' kan heten, **ligt** daar in dan geen herinnering aan Gen. 2? De man is het **brongebied** van de vrouw. Bij heeft een gevende, **voedende** functie ten opzichte **van** haar. Dat sluit perfect aan bij Paulus' uitwerking in Ef. 5. Ook bij 1 Kor. 14:34 ('zoals ook de wet **zeft**') denken uitleggers aan Gen. 2:20f, deel van de Torah.² Paulus trekt dan een aantal conclusies uit het scheppingsverhaal, die gebaseerd zijn op de volgorde van en relatie in het ontstaan van man **en** vrouw. De nieuwere lezing van het hoofd-zijn van de man is in het artikel van **Folkers en Verkerk** niet positief uitgewerkt. Dat maakt hun verhaal **incompleet**.

Eerlijkheid

Ik **ben** niet onder de indruk van de tweede en vierde conclusie: de theologie heeft intrinsiek de neiging de vrouw te overheersen. **Intrinsiek**: het behoort tot het innerlijk (van de **man** en dus van de theoloog). Samen willen we in de Gereformeerde

Kerken open en eerlijk met de **Bijbel en** met de werkelijkheid omgaan. Daarom kan ik deze bijdrage waarderen, **los van de maag of ik** het met de conclusies eens **ben**. De schrijvers mogen **ons** allemaal de **gewetensvraag stellen**: **ligt er** zonde op de loer, geworteld in een **onderdrukkende neiging**? De niet-wedergeboren mens is geneigd God en zijn naaste te **haten**. Ik geloof niet dat daar 'en special de vrouw' aan **hoeft** toegevoegd te worden.

Vragen of exegese?

Folkers en Verkerk stellen een groot aantal vragen bij de uitleg van 1 Kor. 14 en 1 Tim. 2. Zij willen laten zien: **het is** **allemaal** nog niet zo duidelijk, terwijl juist deze twee passages de blokkade in ons denken over vrouwen in de dienst **zijn**. Laat mij bij hun vragen een paar **tegenvragen** stellen.

1. De **hoeveelheid** vragen die opgesomd **kunnen** worden **zeft** niets over het gewicht ervan. Het noemen van literatuur bij de verschillende punten is **selectief**. Natuurlijk is er een **vloed** van boeken en artikelen en moesten de **schrijvers** zich Merken. Ik vind dat zij echter de plicht hebben hun autoriteiten te wegen. De **opsomming** van vragen is een simpele methode.

2. Gesteld wordt: 'Hoewel Paulus in het derde hoofdstuk expliciet over opzieners en diakenen spreekt, is **dit onderwerp** in de door ons k-sproken t& zelf afwezig'. Goed, maar **hoofdstukindeling is een toevoeging** aan de **grondtekst**. Paulus kan spontaan van het in hfd. 2 gezegde overgaan op de ambten van **ouderling** en **diaken**, en daarin de geslachten benoemen.

3. Als het in 1 Kor. 14 en 1 Tim. 2 over **gehuwde vrouwen** gaat, kan dan een duiding van het hoofd-zijn van de man gemist worden? Bovendien, vanuit Om. 1 en 2 is de twee-eenheid van **het huwelijk** de vorm **waarin** het ambt van de mens

volkomen tot **uitdrukking** komt. Dan **kan** je niet meer zeggen dat Paulus in deze passages het **zwijgen** beperkt tot een bepaalde groep (**gehuwde vrouwen m.b.t. hun eigen man**). Want die 'groep' is onder-tussen veel meer: het is de huwe-lijks-constellatie, **die** in de **ambts-gedachte** zo **belangrijk** is.

4. ik wees **er eerder op** dat het charis-matisch **optreden van** de vrouw in het NT **een** opvallende **verbinding heeft** met haar ongehuwd of **niet-meer-ge-huwd (weduwen)** zijn. **Met** dat niet dieper en dichter bij de Schrift door-dacht worden? **Mij** is 1 Cor. 7 en Paulus' **persoonlijk voorbeeld** heel belangrijk. **Misschien** ligt daar wel een opening naar **geprofileerde taken voor vrouwen**.

Heerszucht

Wat is een groter, actueler gevaar: heerszucht **van** mannen in de kerk, zoals wij nu samenleven, of eman-cipatiedwang van de samenleving? Is er in de vrouwenbeweging niet ook een zucht tot **overheersing**? Ik vind het geen overheersing **als** ik als man verantwoordelijkheid op mij neem en handel vanuit eenvou-dig geloof dat **God** die **mij** geeft. De insluiting van zusters in de bij-belse aanspraak 'broeders' **heeft** iets **ontfermends en** beschermends.

Ja, als **vrouwen** in het licht van de Bijbel voorop **mogen** gaan in de dienst, dan moeten we die ruimte scheppen. Ik twijfel er niet aan dat zij dan **voorop** zuilen **gaan met** de geestelijke gaven die de Geest overvloedig over haar heeft uitge-stort. Maar ik ben er door de studie van **Folkers** en Verkerk beslist niet **van overtuigd** dat het vooropgaan van mannen in de dienst aan de **Here** **geen** speciale plaats verdient. Bovendien, zij hebben die taakstel-ling hard nodig om **geen** verstek te laten gaan. Wij hebben als kerken het kader van de ambten nodig om het vooropgaan **gestalte** te geven. Of vrouwelijke inzet **niet** ook ka-ders nodig heeft, is een andere

vraag dit door **Folkers** en Verkerk bewust **niet** centraal geplaatst is.

¹ Gilbert Bilezikian, Beyond Sex Roles. What the Bible Says About a Woman's Place in Church and Family, 2e druk (Grand Rapids MI: Baker Book House, 1985), 218-252; Dictionary of Paul and his Letters, ed., Gerald F. Hawthorne, Ralph P. Martin, Daniel G. Reid (Leicester: InterVarsity Press, 1993), 375-378.

² D.A. Carson, Showing the Spirit. A Theo-logical Exposition of 1 Corinthians 12-14 (Carlisle: Paternoster Press, 1987), 127-130.

M realitief

ZIE IK HEM WEL ZITTEN?

'...en zie, er stond een troon in de kemel en iemand was op die troon gezeten... van aanzien de diamant en sardius gelijk.'

(Openb.4,2.3a)

Blik in de hemel

'Wel eens in de hemel geweest?'

'In de hemel? Hoe kom je daar nu (bij)?

ik hou helemaal niet van dat **zwe-verig gedoe**.

'k Blijf liever bij wat ik zie **en** er-vaar.'

'Wat zie je zoal?'

'Ik zie om me heen een wereld vol **onrust**,

mensen die **achter zichzelf** aanren-nen,

met een 24-uurs-blik, snakkend **naar rust**, naar **stilte**, **naar** zichzelf.

Onrust.

Ik zie mezelf mee-rennen, mee-ploeteren, mee-snakken.

Onrust.

ik zie mijn kerk in beweging, maar zo ongecontroleerd, het schip slingert.
Onrust.'

'Ik kijk met je mee. Voel met je mee.
Maar **ik** **kijk** ook verder: 'k werp een blik in de hemel.
God gunt mij die **blik**,
via Johannes.

Wat **zie** **ik** zoal?

Veelzijdig

'k Heb er het geld **niet** voor (over).
't Zijn **machtig dure** steentjes.
In **ruw** **vorm ontworpen** door God.
Bijgeslepen **door** geslepen mensen die er schitterend **van** rond kunnen **komen**.

Diamanten zijn w veelzijdig.
En 't hangt **ondermeer** van mijn invalshoek af wat **ik** zie,
maar schitteren doen ze, altijd.
God is **schitterend** om naar te kijken.
Maar het **schittert** je **wel** voor ogen

'Mozes, je ogen kunnen **het niet aan**,
Mijn gestalte is te **indrukwekkend**.'
(Ex 32,20)
Johannes **ziet** God **indirect**, via een visioen
en ik **kijk** met hem mee.
Gods gestalte laat zich moeilijk omschrijven.
God is te **groot**, **te** majesteitelijk voor woorden.

Hij zit

Te vergelijken met een diamant, ja indruk-wekkend is Hij.
En oneindig veelzijdig.

En Hij, mijn schitterende God,
Hij zit.
Mijn God zit op Zijn troon.
En Hij blijft zitten **waar** Hij zit.
In volkomen rust.
Nee, **niet** in de zin van: Hij is 'non-actief'.
God communiceert via **bliksemstralen**, stemmen en donderslagen.
Weer: indruk-wekkend, toch?

Maar Hij **zit wél**.
Is dat niet typerend voor mijn God?

Veelzijdig als Hij is,
al-wetend, Hij kent Zijn wereld
mijn leven, Zijn kerk:
Hij blijft zitten.
Straalt Hij niet een geweldige **rust** uit?

Hij ziet Zijn woelige wereld
Hij peilt alle verzet
Hij hoort alle **gevloek**
Hij kent al het verdriet
al het lijden in deze
Zijn wereld.
Hij weet hoe pijnlijk kort onze armen vaak zijn.

Boven alle oorlogen, alle brand-
haarden
boven mij, **met** mijn mini-oorlogen
mijn stress-onbestendigheid,
mijn diepe onzekerheid,
boven zit mijn Gód.

Alles onder controle

Ik zie een majesteitelijk overwicht.
Geen wonder ook, **want** Hij is God
en **geen** mens.
Als je tobt **met** je gezondheid
als je je zorgen **maakt** over je kinderen en kleinkinderen
als je verdrietig **bent**
en moedeloos wordt van alle ellende op het **Jaarnaal**
dan zegt God:

zie Mij in de hemel.

Ik zit op Mijn troon.
En ondertussen heb Ik als geen ander
in de peiling **hoe het** op **aarde gaat**.
En ik heb het **niet** alleen in de peiling

Ik zit op Mijn tróón.
Mijn God, **Hij is toch koning**.
Zijn troon staat **niet** ergens op aarde.
In de hemel zit Hij.
Vanuit de hemel regeert Hij.
Hij: die **schitterende**, veelzijdige God.
Zou Hij – een diamant gelijk –
zou Hij mijn leven niet kunnen **sturen**?

Zou Hij **mijn** kerk niet kunnen leiden?
Zou Hij Zijn wereld **niet** onder controle hebben?

ik krijg veel te zien hier op aarde
soms begint het voor mijn ogen **te** draaien.
Maar als ik **Hem** niet zag zitten,
daarboven
in Zijn veelzijdigheid
dan zou ik **het hier ook niet** meer **zitten**.

Ziet u Hem wel zitten?

Wandelen met God

Veel jongens en meisjes **hebben** van de **week** uitslag gekregen van hun examen.

Met spanning heb je ernaar uitgezien. Vaders en moeders net zo goed.

Groot is je teleurstelling als je het niet gehaald hebt.

Nog even de tanden op elkaar als je voor een her moet.

Slagen is erg belangrijk. Hoe belangrijk?

een goed resultaat gegeven. Dat is zegen. God zegent jou en je werk.

Maar, dagen voor je examen is nog maar een begin. Nu ga je echt aan de slag in het vak waarvoor geslaagd bent. Of aan de opleiding waarvoor je nu toegelaten kunt worden. Dat zal ook alleen lukken met Gods hulp en zegen! Essentieel daarvoor is je houding tegenover God. Ben je ook geslaagd om christen te zijn?

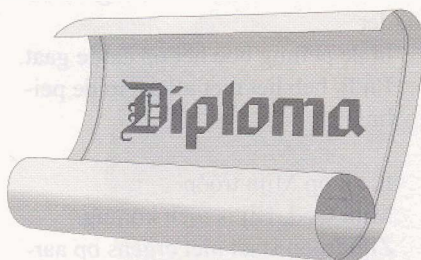
Geslaagd voor je examen

Je hebt ervoor gewerkt. Ook voor gebeden. Zonder Gods hulp zal het niet lukken. Zonder zijn zegen zul je er ook niet echt wat aan hebben.

Of toch wel? Er zijn er genoeg die er niet om gebeden hebben en toch geslaagd zijn? Wat helpt het dan? Nu, God heeft ze misschien toch wel geholpen. Hij is goed voor veel mensen, ook als ze niet eens geloven. Natuurlijk blijft de Here dat niet doen. Bij wil er ook graag wat voor terug, namelijk dat je Hem dankbaar bent. Anders houdt het een keer op.

Andersom geldt het ook. Je hebt gewerkt en gebeden en het is toch niet gelukt. Dat is moeilijk voor je. Daar begrijp je dan niks van. Gelukkig dat God het wel begrijpt. Hij heeft er vast ook een goede bedoeling mee, ook al weet ik die niet. Maar als jij van God houdt, God houdt al eerder van jou. In Hem mag je het volste vertrouwen hebben.

Des te meer mag je God danken als je wel geslaagd bent? Vergeet dat niet, Je hebt het allemaal kunnen doen met zijn hulp. Als je goed kan denken en werken dank je dat aan de Here. Als je de spanning aankon en het goed op een rij kon zetten toen het erop aankwam, heeft de Here je dat gegeven.

Geslaagd

En slaag je dan, dan is dat concreet Gods zegen in je leven. Zegen is dat God het goed laat uitkomen voor je. God heeft je inspanning

Geslaagd voor christen

Veel jongeren hebben in de afgelopen weken belijdenis van hun geloof gedaan.

Je kerkenraad heeft met je gepraat om te zien of je wel serieus kiest. Dat is eigenlijk ook een onderzoek, een examen. Niet in de zin van af je wel genoeg weet, al hoort dat er ook bij. Maar vooral om te zien of het je wel menens is. Geef je God je hart? Wil je leven zoals Hij dat graag van je wil? Verwacht je van Hem al wat je nodig hebt en waag je daarom in je gebed? Als je dat

Geslaagd

doet, ben je echt christen. Als dat blijkt na onderzoek ben je voor christen geslaagd!

Een kerkenraad heeft daarin natuurlijk niet het laatste woord. Dat heeft God. Een benauwende gedachte? Wel als je je ervan maakt. Maar als je van God houdt en voor Hem wilt leven, hoeft dat helemaal niet. Want God houdt ook van jou. Je daarop onderzoeken kun je ook zelf. De zelfbeproefing voor het avondmaal is ook een vorm van onderzoek. Bekijk jezelf maar: ben ik echt christen? Wat zal God van mij vinden, van mijn geloof en mijn werk? Let ook op je doen en laten: aan de vruchten ken je de boom! Toch, ten diepste komt het op geloof aan. Als Paulus het heeft over zijn bekwaamheid als apostel, wijst hij op God: onze bekwaamheid is Gods werk. Geslaagd als dienaar van God, als christen, ben je als je hulp en kracht van God verwacht! Christen ben ik alleen doordat ik door het geloof deel heb aan *Christus'* zalving.

Met Gods hulp en in Christus' kracht zal het zeker lukken om als christen te leven en te werken. Ook in je nieuwe beroep of de opleiding waar je nu mee verder gaat. God laat het goed voor je uitkomen in zijn zegen!

Een geslaagd leven

Je kan voor een examen geslaagd zijn, maar dan sta je meestal nog aan het begin van je leven. Of dat ook uitkomt in een geslaagd leven, zal pas later blijken. Al heb je nog zoveel diploma's,

maar als er niks mee doet of kunt, heb je er niet zoveel aan.

Je kan belijdenis gedaan hebben, maar als je niet uit je geloof leeft, heb je er net zo min aan. Wanneer heb je een geslaagd leven? Naar wereldse normen is dat als je een goede carrière hebt gemaakt, een fijn gezin hebt en een mooie auto. Maar dan heb je alleen maar *dit* leven gekeken en ook nog alleen naar de buitenkant ervan.

Als het je goed gaat is het zegen van God. Maar bedenk dat het puur genade is. God kan ook reden hebben om het je *niet* te geven, zodat Mijn genade is u genoeg.

Je kan voor een examen zaken, je kan moeite hebben om werk te vinden, het kan je op alle mogelijke manieren tegenzitten, maar het allerbelangrijkste is dat je door je geloof God als je Redder en Helper hebt. Dan heb je altijd houvast en hoop, in God. Hij leidt je leven en wel naar zijn toekomst.

Een geslaagd leven is een leven met God. Dat komt uit in zijn Koninkrijk. Wat een zegen!

¹ Vergelijk Matteüs 5:45

² 2 Korintiërs 3:5

³ Catechismus v/a 32

⁴ Korintiërs 12:9

Extra nummers van De Reformatie...

...kunt u bestellen door overmaking van de kosten

op postrekening 40 60 40

t.n.v. De Reformatie-

Goes,

onder vermelding van

jaargang en nummer.

Dit zijn de kosten

(incl. porto):

1 ex.: f 3,35

2 ex.: f 6,00

3 ex.: f 8,65

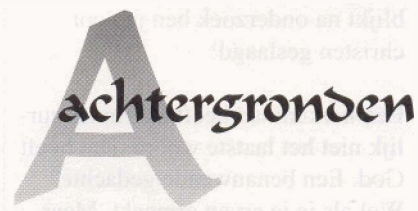
4 ex.: f 10,60

5 ex.: f 12,55

Na ontvangst van het bedrag

wordt uw bestelling per

omgaande uitgevoerd.

Vorige week begon ik aan een bespreking van de nieuwste druk van Professor Douma's 'Ver-
antwoord handelen'. Met name liet ik iets zien van zijn opvatting over het bijbelgebruik in de ethiek, waarin hij het nodige heeft gewijzigd. Nu stel ik rond dat punt wat kritische vragen.

Blij

Ik liet al merken dat ik blij ben met Douma's benadering van het probleem van het schriftberoep. Zijn open instelling, waarmee hij tegelijk blijft buigen voor het gezag van de Bijbel, en de nieuwe stappen die hij zet, maken dat hij dit punt binnen gereformeerde kring echt verder brengt. Mijn kritische vragen gaan dan ook niet zozeer over wat hij wel zegt, maar meer over wat hij niet zegt. Soms vind ik dat er behoefte bestaat aan een uitgewerkter betoog. Misschien acht Douma zelf dat overigens niet zo geschikt voor een werk waar mee hij een breed publiek op het oog heeft. Laten het dan 'set-ups' mogen zijn voor zijn ethiek die bezig is te verschijnen.

Het viervoudig onderscheid

Douma laat zien dat de Schrift niet maar op één manier hoeft te functioneren binnen de ethiek. Je kunt niet elke vraag oplossen met bijbelteksten die je als gids direct goed en kwaad aanwijzen. Toch blijft de Bijbel ook dan belangrijk. Hij helpt ons namelijk op meer manieren verder: niet alleen als gids, maar ook als richtingwijzer, wachter en bron van voorbeelden. Intuïtief zeg ik direct 'ja' op dit onderscheid dat Douma aanbrengt. En het grote be-

lang ervan vind ik dat hij hiermee een apologetisch (verdedigend) instrument ontwikkelt tegen mensen die beweren dat je met de Bijbel weinig of niets kunt bij moderne ethische vragen.

Alleen gun ik deze benadering nog meer overtuigingskracht. Want nu voert Douma dit viervoudig onderscheid zomaar in, zonder argumenten. We lezen: 'Ik introduceer daarvoor vier manieren van Schriftberoep' (Douma 1997, 601. Waarom zou iemand die zich – anders dan ik – door Douma's visie niet —gesproken weet, hiervoor opzij moeten gaan? Hoe kom je aan precies die vier manieren?, kan zo iemand vragen. Het feit dat Douma ze introduceert, zal voor hem te weinig argumentatie bieden.

Zelfanalyse

Zelf heb ik wel een idee hoe je zo'n onderscheid sterker kunt onderbouwen. Ik denk eigenlijk dat Douma hier oogst wat hij in zijn jarenlange omgang met de Schrift met het oog op ethische vragen heeft gezaaid. Bewust of onbewust komt dit onderscheid volgens mij tot stand via een soort zelfanalyse: 'Zo blij ik in de praktijk van de ethische bezinning met de bijbel om te gaan'. En de praktijk vormt niet de slechtste geboortegrond voor methodi-

sche onderscheidingen! Wil je het onderscheid overtuigingskracht geven, dan moet je die weg van de praktijk naar de methode systematischer afleggen. Dat vraagt dus om meer dan een soort zelfanalyse. Wenselijk is een omvattende analyse van Douma's schriftberoep. Die zou een resultaat als het onderscheid dat Douma zelf maakt, kunnen opleveren. K. Veling heeft daartoe een aanzet gegeven in de afscheidsbundel voor Douma. En hij bereikt met andere begrippen een vergelijkbaar resultaat. Hij laat zien dat bij veel thema's in Douma's ethisch werk de Schrift niet werkt door directe namen te leveren, maar meer door op een meer indirecte manier waarden aan te reiken. Wat Douma vrij intuïtief bij zichzelf lijkt te doen, en Veling systematischer met Douma's werk doet, zou je vervolgens moeten verbreden tot een analyse van het schriftberoep van meer christen-ethici (lieft ook uit andere culturen). Zo zou je uit de praktijk van het christelijk schriftgebruik kunnen laten zien hoe dit werkt en vruchtbaar wordt. Dat zou onderscheidingen, zoals Douma ze nu zo maar invoert, sterker doen staan.

Antenne

Rond dit viervoudig schriftgebruik heb ik trouwens behoefte aan een aanvulling. Want het is niet alleen bedoeld als verdediging van de waarde van de Schrift voor de ethiek. Vooral wil het ons helpen om de Bijbel te gebruiken als we met ethische vragen bezig zijn. Tot op zekere hoogte lukt dat. Als je meer beseft hoe de Bijbel zou kunnen werken, zie je ook eerder mogelijkheden om Bijbel en ethische

praktijk te verbinden. Dourna stelt onze antenne fijner af.

Maar **tegelijk** blijft er toch een soort 'gat' over tussen dit **verfijnde**-re instrumentarium en wat we er concreet mee moeten doen. Hoe moet je bijvoorbeeld praktisch te werk gaan als je nadenkt over de toelaatbaarheid van klonen, of de vraag onder welke **voorwaarden** gescheiden mensen opnieuw kunnen trouwen? Op dat punt helpt Douma ons nog niet verder. Moet je de Bijbel aftasten met behulp van een soort procedure: bijvoorbeeld een rationeel '**stappenplan**' waarmee je in kaart brengt welke **bijbelgegevens** als respectievelijk gids, richtingwijzer, wachter of voorbeeld kunnen dienen? Moet je intuïtief te werk gaan, waarbij Douma's **fijnstelling** als vanzelf flitsen van inzicht oplevert? Moet je je aansluiten bij de traditionele **visie** op een bepaald thema en beginnen met het **schriftgebruik** zoals dat daar voorkomt te toetsen?

En als je de bijbelse mogelijkheden bij een bepaalde ethische kwestie in kaart brengt, moet je dan beginnen met het zoeken van directe 'gids-teksten' of van indirecte '**richtingwijzende teksten**'? Of moet je juist starten met verhalen die je als voorbeeld kunt **gebruiken**? Neem bijvoorbeeld het thema 'homoseksualiteit'. Je **kunt** starten bij het verhaal over Sodom. Maar ook bij het verhaal over David en Jonathan. Je kunt **beginnen** met enkele bijbelteksten die **direct-normatief** over homoseksualiteit spreken en daarna weken naar richtinggevende kaders. Maar je kunt ook beginnen met richtinggevende kaders (bijvoorbeeld 'een mens hoeft niet alleen te blijven' of 'navolging gaat door lijden naar heerlijkheid' of 'tijdens het laatste traject van de weg naar Gods koninkrijk mag je relaties, huwelijk en seksualiteit als relatiever leren zien').

Verder **blijft** het open wie mag uitmaken of een bijbels gegeven gids is of alleen maar richtingwijzer of geen van beiden?

Overtuigingskracht

Ik zeg dit niet om Douma's onderscheid **onderuit** te **halen**. Het is juist erg waardevol. Maar ik wil **aangeven** dat er **hermeneutisch** (wat **betreft** het verstaan en toepassen van de Bijbel) nog heel wat vragen overblijven. Ze komen er volgens mij op neer dat wij nog meer moeten verrekenen dat wij de Bijbel niet in een vacuüm **gebruiken**. We moeten veel meer werken met de wijsheid die binnen de christelijke **gemeenschap** is en wordt opgedaan, onder andere in de omgang met de Bijbel. **Dan** hangt de **overtuigingskracht** van de Bijbel bij ethische vragen niet zozeer af van de vraag hoe sterk je **bijbelberoep** **rationeel** staat en hoe dwingend je **argumentatie** is. Je beroep op de Bijbel zou dan sterk staan als er een overtuigende christelijke levensstijl uit geboren blijkt te worden. Of als de Heilige Geest het **blijkt** te zegenen door een **grote** consensus binnen de christelijke gemeenschap. Effectief **bijbelgebruik** vraagt om een christelijke **gemeenschap** die in de praktijk zicht heeft op en recht wil doen aan de grote lijnen die God uitzet op weg naar zijn koninkrijk. Als die levende '**context**' ontbreekt, voelt het beroep op de 'tekst' van de bijbel maar al te gauw **machteloos** en willekeurig. Wie kent niet de **ervaring** dat in het pastoraat rond **ethische** problemen de ander ongevoelig blijft voor de overtuigingskracht van Gods **Woord**, mee omdat wat je naar voren brengt tegenover die ene vaak zo weinig herkenbaar is in de levensstijl van de gemeente als geheel. Vaak val je dan **weer** terug op een rationele dwingende stijl **van** argumenteren vanuit de bijbeltekst. Is je **gesprekspartner** iemand die rationeel van goeden huize komt, dan weet hij zo'n bijbelberoep keurig op afstand te houden met tegenargumenten. Is hij **verstandelijk** minder getraind, dan 'rijd' je misschien zijn hoofd 'klem', maar je wint niet zijn hart.

Binnen een breder kader zou overi-

gens de **fijnstelling** van het bijbelgebruik die Dourna aanbiedt, des te meer tot **haar** recht komen. Maar het 'gat' dat ik aanwees, vraagt om een uitvoeriger methodische bezinning.

Motieven

In dit licht **kun** je ook meer doen met de bijbelse 'motieven', waarvan ik vorige week al doorgaf **dat** Dourna royaal toegeeft dat iedereen ze heeft en gebruikt. Als dat laatste echt zo is, verdienen ze ook een plaats in je methode. Terecht leert Douma ons dat wij recht moeten doen aan het 'geheel' van de Bijbel. Maar hoe dat **wedst**, zou je niet aan het toeval moeten overlaten. Op de een of andere manier moeten wij telkens weer **formuleren** en voorleven wat wij als 'geheel van de Bijbel' hebben **leren** zien. Dat doen we in de belijdenis, maar deze biedt voor dit doel toch **niet** voldoende. In elke tijd en **context** bestaat en **groeit** binnen een christelijke gemeenschap een soort '**bijbels-thematisch**' kader. Het ontstaat uit traditionele én actuele bijbeluitleg en belijdende situaties. **Het** omvat niet alleen wat wij 'leer' noemen, maar ook '**geloofspraktijken**', manieren van '**geloofsbeleven**', hoofdlijnen voor een '**christelijke levensstijl**', kortom een levensoriëntatie. Ik doe de suggestie dat je atomisme en willekeur in het gebruik **van** de Bijbel nog sterker voorkomt als je elk **schriftgebruik** **uitdrukkelijk** binnen dat thematisch kader zet. Lukt dit niet, dan is je **schriftberoep** nog 'ongeldig', omdat het te geïsoleerd **blijft** staan ten opzichte van het 'geheel van de bijbel' (zoals wij dat hebben leren zien). **Lukt** dat wel, dan **krijgt** je beroep op de Schrift (als gids, richtingwijzer, wachter of bron van voorbeelden) als vanzelf overtuigingskracht.

Geschiedenis

In dit verband verdient nog een onderdeel van **Douma's** uiteenzetting een verdere uitwerking. Terecht

wijst hij op de voortgang van de ge-
& — & factor waar je in je
ethische bezinning niet omheen
kunt. Ook ben ik het met hem eens
dat wij hierbij mogen rekenen met
Gods 'algemene openbaring' en
zoals hij in een eerder artikel be-
toogde – met de leiding van de Hei-
lige Geest. Deze werkt met het
Woord maar is daarin niet opgeslo-
ten.

Toch vraag ik me af of het voldoen-
de afweer biedt tegen een verkeerd
beroep op de geschiedenis wanneer
je met Douma wijst op de wachter-
functie van de Bijbel. Dan gaat het
sein alleen op rood bij bepaalde
ontwikkelingen in de geschiedenis
waar de Schrift duidelijk zegt wat
verkeerd is. Dat betekent dat je
nieuwe ontwikkelingen in principe
aanvaardt, tenzij de Bijbel een dui-
delijk 'nee' laat horen: 'ja, tenzij'.
Steekt daarin niet een zeker voor-
uitgangdenken, dat sinds de Ver-
lichting onze cultuur typeert, en dat
in christelijke kring al te gemakke-
lijk ineengeschoven is met de posi-
tieve waardering van Gods schep-
ping en de geschiedenis? Er zijn
ook historische ontwikkelingen
denkbaar, waartegen de Bijbel geen
duidelijk 'nee' laat horen, maar die
je in het kader van een christelijke
ethiek daarmee nog niet zomaar
kunt aanvaarden.

Ja, mits

Te denken valt aan voorbeelden op
het gebied van wetenschap, tech-
niek, ontwikkeling van overbodige
consumptiegoederen etc. Als je
daar 'nee' tegen zegt, hoeft dat niet
voort te komen uit een 'mijding'
van het geschapene of een misken-
ning van het werk van de Geest in
de geschiedenis. Douma zelf heeft
ons geleerd dat de levenshouding
die past bij mensen die onderweg
zijn naar Gods komende rijk, vaak
zal betekenen dat je mogelijkheden
onbenut laat, bijvoorbeeld omdat je
prioriteiten anders liggen. Maar zo
zijn er meer overwegingen denk-
baar: een bijbels-realistische in-
schatting van het karakter van men-

sen en staten kan je huiverig maken
in het ruimte geven aan bepaalde
technologie met een hoog risico
van misbruik. Op zichzelf zou zul-
ke technologie gezien kunnen wor-
den als goede vrucht van de ge-
schiedenis, maar je kunt zien aan-
komen dat mensen de verantwoor-
delijkheid niet aan kunnen om er-
mee om te gaan. In zekere zin vind
ik dat bijvoorbeeld met terugwer-
kende kracht van toepassing op de
kernbewapening. Binnen het klas-
sieke machtsevenwicht tussen Oost
en West was het bezit ervan rede-
lijk veilig. Nu onvoorspelbare en
onbeheersbare staten als India en
Pakistan ermee dreigen, blijkt als-
nog dat het formaat van de mens
sinds de zondeval waarschijnlijk
toch te klein is om met zulke tech-
nologie verantwoord om te gaan.
Dat betekent in ieder geval dat je de
wachter-functie van de Schrift moet
opwaarderen. Ook bijbels inzicht in
het karakter van de mens kan een
'nee' motiveren, zonder dat de Bij-
bel iets als zodanig verkeerd noemt.
Maar daarnaast vraag ik me af of je
bij historische ontwikkelingen niet
ook een positieve christelijke toets
moet aanleggen. Niet dat je alles
vanuit de Bijbel moet rechtvaardigen.
Maar zouden we op z'n minst
niet verplicht zijn om binnen de
christelijke gemeenschap aan te
wijzen dat er tussen een bepaalde
ontwikkeling en het 'geheel van
christelijke overtuigingen en prak-
tiken' zoals dat gangbaar is een
positieve relatie kan bestaan. Dou-
ma zegt: 'ja, tenzij de Bijbel duide-
lijk nee zegt'. Ik zou dat graag aan-
vullen met 'ja, mits je een positieve
verbinding kunt leggen met de na-
volging van Christus'.

Voorbeelden

Nu ik aan het zoeken ben hoe je de
huidige christelijke gemeenschap
een plaats moet geven bij het ge-
bruik van de Bijbel, suggereer ik op
nog een punt een stap verder dan
Douma zet. Hij stelt terecht dat de
Bijbel ons ook voorbeelden laat
zien, en noemt dan Jezus zelf en

personen uit de Bijbel. Maar de
Bijbel zelf leert dat dit werken met
ethische voorbeelden niet tot bijbel-
se figuren beperkt moet blijven. In
een eerdere artikelenreeks heb ik
betoogd dat de Heilige Geest ons
brengt tot navolging van Christus
via mensen uit onze eigen omge-

Paulus roept christenen op
te letten op zijn eigen leven en op
hen die evenzo wandelen (bv. Fil.
3). Dat beginsel is een wezenlijk
onderdeel van de leiding van Chris-
tus' Geest voor vandaag. Hoe je
met de Bijbel kunt werken bij ethi-
sche vragen maakt de Geest con-
creet door zijn werk en zijn gaven
in medechristenen die ons voorgaan
(als het goed is bij uitstek in opvoe-
ders en voorgangers). Zodra je de
stap maakt naar het voorbeeldka-
rakter binnen de Schrift moet je als
vanzelf zover komen, dat je
niet gebruikt in een vacuüm maar
binnen de christelijke gemeen-
schap. En bij deze laatste gaat het
dan niet alleen om gezamenlijke
bezinning op wat de Bijbel zegt
(dat is te rationeel gedacht), maar
om een levende christelijke praktijk
waarbinnen de Bijbel functioneert.
De Geest brengt de Schrift ook en
misschien wel bij uitstek tot klin-
ken in wisselwerking met levende
voorbeelden waarop wij in de ethi-
sche praktijk stuiten.

Het aardige van dit inzicht is, dat ik
het weer kan terug
mijn opmerkingen over de nood-
zaak de bezinning over het schrift-
beroep aan te doen sluiten bij de
analyse van het concrete ethische
werk van ervaren christen-ethici.
Voor het beoefenen van de christe-
lijke ethiek en het omgaan met de
Bijbel bij ethische vragen vormt de
Douma zelf bij uitstek zo'n
voorbeeld dat de Geest ons geeft.

Algemeen verstand?

Terecht vraagt Douma aandacht
voor andere factoren dan de Bijbel
die in de christelijke ethische be-
zinning een rol spelen. Hij noemt
de geschiedenis, de traditie, de ge-
meenschap van de kerk en de ratio,

het menselijk verstand. Bij de bespreking van het menselijk verstand is het jammer dat hij het houdt bij een betoog aan de hand van Calvin. In deze eeuw zijn er zoveel discussies over 'rationaliteit' gekomen, dat je daar haast niet aan voorbij kunt gaan. Velen zijn sceptisch over de mogelijkheden van het verstand. Vrij algemeen is het besef dat rationaliteit historisch cultureel bepaald is. En op de (orthodox-) christelijk ethiek is de kritiek gekomen dat deze misschien onbewust schatplichtig is geworden aan de Verlichting door een grote plaats toe te kennen aan het redenerend en funderend verstand. Overigens is tegenwoordig ook de visie die Douma voorstaat, waarin het 'gezond verstand' een belangrijke plaats krijgt, een mogelijke optie. Maar omdat Douma zich niet in de huidige discussies op dit punt mengt, lijkt zijn visie daar zonder veel verantwoording naast te staan. In verband hiermee staat ook een zekere ongemakkelijkheid die ik voel als Douma 'algemene' en 'christelijke' argumenten onderscheidt. Hoe 'algemeen' zijn die argumenten nog in een tijd waarin denkers bijvoorbeeld spreken van 'locale rationaliteit'? Is er wel één neutrale ratio, die christenen vervolgens kunnen interpreteren als één van de sporen van Gods goede schepping, of vormt deze voor een groot deel een denkconstructie van de Verlichting?

Christelijk is algemeen

Ik herken Douma's bedoeling wel. Bij sommige thema's kun je als christen overtuigend spreken zonder beroep op de Bijbel, terwijl je bij andere thema's wel moet komen met direct-bijbelse argumenten. Maar past daarop het woordpaar 'algemeen of christelijk'? In een plurale samenleving zijn er meer levensbeschouwelijke stromingen en godsdiensten. Steeds duidelijker wordt dat echte algemeenheid nauwelijks bestaat. Bij veel thema's zijn er 'gelegenheidscoalities' mo-

gelijk, maar tegelijk blijft er altijd wel een stroming die buiten de consensus vdt. De 'algemeenheid', waarop ook Douma doelt, betreft de herkenning tussen christenen en de hoofdstroom van de westerse liberale cultuur. Maar historisch kan deze ook verklaard worden vanuit het gemeenschappelijke verleden van beiden. Dat niet-christenen allerlei zaken ook evident vinden, moet niet al te vlot worden teruggevoerd op een algemeen en natuurlijk gevoel voor goed ~ kwaad, maar op het feit dat christelijke waarden de westerse samenleving diepgaand gestempeld hebben. Ik vind het woordpaar in de post-christelijke samenleving van vandaag ook riskant. Het suggereert Qathet christelijke een verbijzondering vormt van het algemene. Dat laatste is breed, terwijl het christelijke smaller is. Zo versterkt het de tendens om binnen de samenleving allemaal een algemeen terrein te delen, waar je niet met je levensbeschouwing moet aankomen. Daarnaast staan vele bijzondere perspectieven waarbinnen ieders levensbeschouwing wel een rol mag spelen.

Mij lijkt het juist de uitdaging om dat denken, waarin je ook als &risten tekens weer verstrikt raakt, onder een radicale kritiek te plaatsen. Dat kan als wij durven poneren en demonstreren dat het christelijke het algemene is, en het niet-christelijke – zogenaamd neutrale – een versmalling daarvan vormt.

'Algemene' argumenten, waar ieder 'ja' op zegt, horen naar hun aard binnen een christelijke levensvisie. Het is niet 'natuurlijk' om ze alleen maar 'algemeen' naar voren te brengen. Juist de meest praktische argumentatie verdient het in één perspectief gehouden te worden met God zelf en zijn openbaring.

Geleend goed

Een voorbeeld: christenen en niet-christenen zijn het soms eens over het waardevolle van zondagsrust op grond van het argument dat die

goed is voor mensen en voor de menselijke sociale verbanden. In dat geval is het onnatuurlijk als een christen het daarbij houdt en zijn argumenten vanuit God en diens bedoelingen als zijn bijzondere privé-perspectief erbuiten laat, of in ander verband en later nog wel eens laat blijken. Het is juist natuurlijk om dat – op het eerste gezicht – 'gewone' argument naar voren te brengen binnen het kader van Gods openbaring. Dat neemt de overeenstemming niet weg, maar nodigt de niet-christelijke gesprekspartners wel uit om zich te realiseren dat hun 'gewone' menselijke inzicht op dit punt 'geleend goed' is en bestaat 'bij de gratie W'. In het volgende artikel laat ik nog zien hoe Douma in zijn definitie van ethiek een belangrijke verandering heeft aangebracht.

HET TOETSEN VAN DE GEZANGEN(LIJST) II (SLOT)

J. Smelik

Kerk en muziek

De vorige keer besprak ik een paar formele bezwaren die t.a.v. de gezangen(lijst) meermalen geuit zijn. Ook werd aandacht besteed aan de vraag in hoeverre de herkomst van gezangen meegewogen dienen te worden bij het beoordelen van gezangen.

Naast waarderende opmerkingen worden dikwijls ook vraagtekens geplaatst bij de inhoud van diverse gezangen. Het komt voor dat het gaat om versregels, waarin de dichter juist heeft willen verwijzen naar een concrete passage uit de bijbel. Bijvoorbeeld: verschillende mensen halen hun wenkbrauwen op bij de tweede strofe van het lied 'Kom tot ons, de wereld wacht': moeten we nu zingen over het Kind dat uit zijn 'kamer klein' zijn weg gaat als een held? In deze strofe refereert Luther echter aan Psalm 19:6 waar staat dat God als een bruidegom uit zijn bruidsvertrek treedt om jubelend als een held het pad te lopen. Dit voorbeeld toont aan dat het inhoudelijk beoordelen van liederen veel kan vergen van onze bijbelkennis. Lieder kunnen meer referenties aan de Schrift bevatten dan wij op het eerste gezicht vermoeden.

Bidden tot de Heilige Geest

Het deputaatschap heeft meerdere liederen vrijgegeven die een gebed tot de Geest zijn of bevatten. Naar aanleiding van deze liederen wordt geregeld gevraagd in hoeverre we in liederen ook de Heilige Geest (afzonderlijk) mogen aanroepen. In de jaren '80 heeft de gezangencommissie van de Nederlands Gereformeerde Kerk liederen afgewe-

zen waarin een gebed tot de Heilige Geest voorkomt: Het zal één van de oorzaken zijn dat op hun lijst uit de rubriek 'Pinksteren' uit het Liedboek slechts twee liederen zijn geselecteerd.

In het verleden is dit probleem ook binnen de vrijgemaakt-gereformeerde kerken diverse keren aan de orde gesteld, bijvoorbeeld op de Generale Synode van Arnhem 1981. De synode heeft destijds beargumenteerd waarom het (afzonderlijk) bidden tot de Geest p o r loofd is (Acta G.S. Arnhem 1981, art. 94). De synode verwees onder meer naar de Geloofsbelijdenis van Nicea waar over de Heilige Geest gesproken wordt 'die samen met de Vader en de Zoon aanbeden en verheerlijkt wordt'. Er werd eveneens verwezen naar artikelen van prof. J. Douma in *De Reformatie* (jrg. 53, nr. 14-16). Wie zich dus over deze materie wil buigen, moet ook deze artikelen raadplegen.

Tegenwoordige tijd

Een omvangrijk probleem dat hier slechts kort aangestipt kan worden, is de vraag in hoeverre we over de heilsfeiten in de tegenwoordige tijd kunnen en mogen zingen. Er zijn mensen die vinden dat in het lied 'Komt, verwondert u hem, mensen' (LvK 139) Christus op onjuiste wij-

ze aangeroepen wordt: 'geef mij door uw kindsheid raad. Sterk mij door uw tere handen, maak mij door uw kleinheid groot.' Omdat Christus nu in de hemel is dient Hij daar aangeroepen te worden, zo luidt de kritiek. Een ander gezang waarop soortgelijke kritiek uitgesproken wordt, is het kerstlied 'Looft God, gij christ'nen, maakt Bem groot' (LvK 147). Dit lied staat ook in de tegenwoordige tijd waardoor Christus' geboorte op een onverantwoorde wijze geactualiseerd zou worden. Ook wordt gewezen op pinksterliederen die zouden doen alsof de Heilige Geest nog niet is uitgestort (LvK 237, 238, 239 etc.). Het bezingen van de heilsfeiten alsof ze heden plaatsvinden hangt volgens critici onlosmakelijk samen met ongereformeerd gedachtegoed, waarbij Christus' verlossingswerk niet alleen in de mis, maar ook in het kerkelijk jaar, herhaald, gerepresenteerd en a.h.w. voortgezet wordt. In het Rapport *Studiedeputaten Eredienst 1995* (pag. 144-146) is op deze materie ingegaan. Er werd daar o.a. gesteld dat in dergelijke liederen het cyclisch denken over het heil en een actualisering van heilsfeiten ten koste van de heilshistorische voortgang niet dwingend verondersteld hoeft te zijn.

Wie het adventslied 'Verwacht de komst des Heren' zingt, ontkent daarmee niet onvermijdelijk de eenmaligheid van Christus' geboorte. Evenmin zit hij dus gevangen in een cyclische tijdsbeleving waarbij het heil op een mysterieuze, werkzame wijze steeds opnieuw tegenwoordig gesteld wordt. Dat gebeurt immers ook niet wanneer we een ander adventslied, 'Hoe zal ik U ontvangen' (GK 10), zingen. Even-

eens hebben we geen problemen met gezang 15:2 uit het Gereformeerd **Kerkboek** 'Gij *sterft* en laat die troost ons na'. De woorden 'O Schepper, **Geest**, woon in uw kerk' **zingen** we ook gewoon, hoewel we weten dat de Geest al **eeuwenlang** in de **kerk** woont. Trouwens, het is niet duidelijk waarom de Synode van **Heemse** 1984/1985 wel het woordje '**kan**' meende te moeten wijzigen in het futloze 'o', maar de rest van de regel wel acceptabel achtte (Acta *G.S. Heemse* 1984/1985, art. 217). Het verschil tussen 'komen' en 'wonen' lijkt me hier niet essentieel.

Hoe dan ook, de genoemde voorbeelden laten zien dat het zeer goed mogelijk is op een goede manier om te gaan **met** het bezingen van heilsfeiten in de tegenwoordige tijd: het is een mogelijkheid om te **voorkomen** dat we onszelf als verre, afstandelijke toeschouwers zien, die vage herinneringen van een historisch feit hebben. Het plaatsen van de **heilsfeiten** in het heden vergroot de beleving van en betrokkenheid bij die gebeurtenissen en de betekenis daarvan voor het heden en de toekomst. Vandaar bijvoorbeeld: 'Komt nu, o komt nu naar **Bethlehem**' (LvK 138) en **Mijn** Verlosser hangt aan 't kruis' (LvK 189). Gereformeerden plaatsen de liederen als **vanzelf** in het juiste **perspectief**, zoals we ook de psalmen als **vanzelf** vanuit het juiste gezichtspunt (hebben leren) zingen.

Namen en predikaten

Een andere vraagstuk is in hoeverre in de liederen aanspreektitels voor God, uitdrukkingen, vergelijkingen gebruikt mogen worden die niet rechtstreeks aan de Schrift ontleend zijn. Vaak wordt er vanuit gegaan dat dit niet mag. Om het hier even **toe** te spitsen op de **aanspraken** voor God, de **nederlands** gereformeerde **gezangencommissie** had als criterium: 'De namen en predikaten die aan de drieënige God worden toegekend **moeten** in overeenstemming zijn met het bijbels spraakge-

bruik.' Vandaar dat de commissie liederen afwees waarin een term als 'Drieuldigheid' voorkwam. Daarentegen accepteerde zij wel de benaming '**Drieënheid**' (bijv. LvK 255, 260, 383). Voorzover ik **kan** nagaan bestaat er momenteel geen inhoudelijk verschil tussen deze termen **en** was de commissie dus inconsequent. Ook de benaming 'Algoede' wordt niet in de bijbel aangetroffen. Toch heeft de commissie haar geaccepteerd in gezang 457 ('Zegen **ons**, Algoede').

Ik **vraag** me **sterk** af of het criterium niet nodeloos beperkend is. Bedoelt de Schrift een boek te **zijn** waarin (impliciet) de **grenzen staan** voor de **aanspraken** en predikaten die wij voor God **kunnen/mogen** bezigen? Is het niet even verdedigbaar als criterium te hanteren dat **namen en** predikaten in overeenstemming moeten zijn met hoe God zich in de Schrift heeft geopenbaard? Zo **openbaart** God zich als een **drieënig** God en **dus** mag Hij aangesproken worden met 'Drieënige' of (als het echt eens **een** keer niet anders **kan**:) 'Drieuldigheid'. Op gelijke wijze is uit de Schrift ook duidelijk dat God volmaakt **goed** en goeddoende is (Ps. 119:68). De term 'Algoede' verdient dan geen schoonheidsprijs en is van oorsprong een **term** uit de 'Verlichtings-theologie', toch is hij inhoudelijk niet perse onbijbels. Hetzelfde geldt voor de aanspraak 'o liefde groot' uit het lied 'O grote God, die liefde **zijt**' (LvK 481), waar onlangs **vraagtekens** bij geplaatst werden (Nader Bekeken, april 1998, 97). De scribe sprak zijn waardering uit voor de eerste regel van de eerste strofe waarbij hij verwees naar 1 Johannes 4:16. **Maar** vervolgens stelde hij wel de vraag of de aanspraak in de vierde strofe 'wij danken U, o liefde **groot**' correct is. De Here wordt in de Schrift immers nergens w aangesproken.

Maar is dit nu echt een zorgelijk punt? Want als God liefde **is**, waarom zouden we Hem dan niet mogen aanspreken zoals in de vierde

strofe gebeurt? De belijdenis dat God almachtig is, is toch ook aanleiding om van Hem te spreken als 'de Almachtige', zoals trouwens in de Schrift ook gebeurt (o.a. **Ruth** 1:20, 21 en Job 22:3, 17vv.)? Bovendien **gebruiken** we nu al aanspreektitels en predikaten die niet in de bijbel gebruikt worden. Zo wordt in het Gereformeerd Kerkboek o.a. gezongen over 'Gods metgezel' (GK 19:3) en 'Heer der **kerk**' (GK 29:3).

Ik kan me niet voorstellen dat **we** deze **bewoordingen uit ons kerkboek** als ongeoorloofd beoordelen. Zo vind ik ook **kritiek** op de aanspraak 'o liefde groot' erg gezocht. Temeer omdat een **interpretatie** waarbij menselijke liefde tot 'god' verheven wordt, binnen de context van het lied volstrekt ondenkbaar en uitgesloten is.

Geforceerde kritiek

Hoewel de **toetsingsarbeid** veel waardevolle kanttekeningen bij de gezangen opleveren, vind ik **wel** dat er ook vrij veel geforceerde **kritiek** geuit wordt. Ter verduidelijking **zal** ik een paar voorbeelden van dergelijke kritiek noemen. Deputaten hebben de vertaling van het **Lutherlied** '**Vater** unser im **Himmelreich**' uit het Liedboek vrijgegeven (LvK 48). Tegen deze berijming van het Gebed des Heren heeft men een aantal bezwaren geuit. In de eerste **strofe** staat '**Maak** ome arme woorden waar, laat **wet** wij spreken met de mond, opwellen uit des harten grond.' Critici hebben hierbij aangetekend dat **dit m-schriftuurlijk** is omdat **het** spreken van de **mens** niet uit zijn **zondig** hart mag gebeuren, **maar** gebaseerd moet **zijn** op Gods woord. Nu zal niemand, die Matteüs 15:19 ooit wel eens gelezen **heeft**, dat ontkennen. Maar ook de gewraakte versregel ontkent het **niet**. Het gaat daar over iets totaal **anders**: er wordt gevraagd **of God** wil **geven** dat onze **gebedswoorden** niet alleen **maar** met de mond gesproken worden, maar uit ons hart voortkomen.

Wat met de mond beleden en gebeden wordt, moet geen lippendienst zijn; we moeten er met heel ons **wezen achter** staan ('van harte'). Ik heb de versregel altijd gelezen tegen de achtergrond van bijvoorbeeld Spreuken 16:23: **'Het hart van de wijze maakt zijn mond verstandig en versterkt het betoog op zijn lippen.'** Kortom, de kritiek is m.i. hier doorgeslagen. Ze is vergelijkbaar met de volgende kritiek die ik zou kunnen uitbrengen op de bekende versregel **'wordt ons gemoed gereinigd van de zanden'** (GK 17:4). Ook op deze regel zou je het etiket 'onschriftuurlijk' kunnen plakken omdat Christus' bloed niet alleen ons 'gemoed' maar ook ons verstand, onze gedachten reinigt van zonden.

Tegen het slotcouplet van gezang 48 uit het Liedboek is ook bezwaar ingebracht. Daar staat 'U is en worde toegebracht het rijk, de heerlijkheid, de kracht.' De heerlijkheid en kracht zouden de Here niet toegebracht kunnen worden omdat Hij ze al bezit. Ik vind dat de critici consequent moeten zijn en ook Maria op haar vingers moeten tikken wanneer zij zingt: 'Mijn ziel maakt groot de Here'. De Here is immers al groot. Bovendien: negeert Maria niet de nietigheid van de mens tegenover de machtige Schepper? Ik schrijf dit niet om toetsingsarbeid belachelijk te maken, maar om aan te geven dat je vrijwel alle Liederen kapot kunt theologiseren.

We moeten wel reëel blijven. Iemand vertelde mij dat er een broeder in zijn gemeente zelfs geëpponeerd heeft tegen de versregel 'In het kruis zal ik eeuwig roemen': wij roemen toch niet in een stuk hout, maar in onze Here Jezus Christus. Nu kan deze broeder verwezen worden naar Galaten 6:14, maar zijn oppositie vind ik tekenend ervoor, dat er hier en daar wel erg verkrampt met gezangteksten wordt omgegaan. Natuurlijk moeten gezangen zorgvuldig, nauwkeurig en serieus getoetst worden. Daarover kunnen we het van harte eens zijn. M.m. met een krampachtige

beoordeling is niemand en niets gediend.

Volledigheid

Wat mij meermalen opvalt in beoordelingen, is dat we van en in liederen nogal eens oen onredelijke volledigheid eisen. Geregeld wordt naar belijdenisgeschriften gewezen omdat 'het' daar zoveel vollediger of duidelijker in zou staan dan in het betreffende lied. Pat zal altijd wel kloppen: belijdenisgeschriften hebben immers tot doel de leer samenvattend te onderwijzen en vast te leggen. Het lied is echter geen berijmde dogmatiek en heeft dat vanaf het paradijs ook niet hoeven te zijn. Wie dus als kritiek op de regels 'Daar ik op Hem mag hopen, ben ik alleen maar blij' (LvK 448:4) verwijst naar de veel krachtiger boodschap van HC Zondag 1, heeft altijd gelijk. Alleen betekent het nog niet dat het lied niet bijbels (genoeg) zou zijn en dus niet acceptabel is. Met dat soort contra-argumenten kun je ook de psalmen veroordelen.

Een soortgelijke onvolledigheid werd door een deputaatschap rond 1975 gesignaleerd in het lied 'Nu triomfeert de Zoon van God' uit het Liedboek, dat momenteel op de selectielijst staat. De Liedhek-versie van dit gezang telt drie strofen meer dan het gelijknamige lied uit het Gereformeerd Kerkboek. De bezwaren die de Liedboek-versiedestijds ontmoette van de toenmalige deputaten, is onlangs opnieuw naar voren geschoven. Deputaten vonden in 1975 dat in de Liedboek-versie de triomf van Gods Zoon té triomferend werd bezongen. Daardoor zou niet meer 'volledig recht' worden gedaan aan wat de Schrift zegt (vgl. 1 Kor. 15:26) dat de laatste vijand, de dood, nog onttroond moet worden. Op basis van deze kritiek kozen deputaten voor de versie die momenteel in het kerkboek staat.

Maar wie zal ontkennen dat de dood nog onttroond moet worden?

Intussen staat ook in de Schrift zonder voorbehoud dat Christus de 'overheden en machten' ontwapend en openlijk ten toon gesteld en zo over hen gezegevierd heeft (Cal. 2:15). Goede Vrijdag/Pasen was niet het eindpunt, maar wel het begin van het einde: het punt van m-return. Ik wijs ook op Hebreëen 2:14-15 en Openbaring 12:10-11. Daar staan geen kanttekeningen in de trant van: 'maar de laatste vijand moet nog onttroond worden'; daar treffen we een overwinningslied zonder reserves aan. Vanuit de genoemde schriftgegevens zou ik de stelling willen verdedigen dat de versie uit het kerkboek inhoudelijk armer is dan de Liedboek-versie en evenmin 'volledig recht' doet aan de Schrift.

Of om een laatste voorbeeld te noemen: bij het hemelvaartslied 'Al heeft Hij ons verlaten' (LvK 234) is opgemerkt dat het werk van de Heilige Geest niet genoemd wordt. In verband met de tweede regel van strofe 1 ('Hij laat ons nooit alleen') zou dit wel noodzakelijk zijn. Het lied werd daarom als onschriftuurlijk afgewezen.

Deze kritiek begrijp ik niet. Juist die tweede regel kan ik niet anders opvatten dan een impliciete verwijzing naar pinksteren en een referentie aan Johannes 16:7. Trouwens, we hebben in ons kerkboek ook hemelvaartsliederen staan waarin het werk van de Geest niet genoemd wordt: 'De dag van onze Vorst brak aan' (GK 24) en 'Wij knielen voor uw zetel neer' (GK 25). Hier is sprake van een 'onvolledigheid' die m.i. volkomen legitiem is. Voor alle duidelijkheid: wanneer evident is dat er zaken weggelaten worden uit onschriftuurlijke overweging — dan dienen we dat natuurlijk niet te accepteren. Hetzelfde geldt als die weglatingen onmiskenbaar het gevolg zijn van schriftkritiek. Of wanneer ze zorgen voor een onbijbelse tekst. Voor het overige is het bezwaar 'onvolledig' naar mijn mening meestal een zwaktebod.

Daarmee besluit ik dit tweede artikel over het toetsen van de gezangen(lijst). Naar ik hoop is aannemelijk gemaakt dat het bij ome toetsingsarbeid geen kwaad kan wanneer we niet alleen de aangeboden gezangen toetsen, maar ook de maatstaven die we aanleggen. Stellen we altijd wel reële eisen aan de voorgestelde gezangen? Of meten 'nieuwe' gezangen aan criteria voldoen, waarmee gezangen uit het Gerefoneerd Kerkboek en zelfs de psalmen meer dan eens kunnen worden afgekeurd?

E evangelisatie en zending

'KOFFIE EN AANDACHT SCHENKEN' 1'

Er staat een kerkgebouw op de hoek van de straat. Iedereen in de buurt kent het, men fietst en loopt er vaak langs. Maar als je er naar vraagt, kijkt men je verontschuldigend aan: ik zou het niet weten eigenlijk.

De kerk is aanwezig. Maar wat is dat? Dat men weet dat zij er is? Of dat we er zijn voor mensen. Kerkelijke aanwezigheid, zo genaamde kerkelijke presentie, is een actueel thema. Vooral sinds eind jaren '80 zoeken kerken laagdrempelige manieren van 'aanwezig zijn', vooral in de vorm van inloopcentra (op dit moment in ons land ruim 80). Wat is kerkelijke presentie. Hoe krijgt dat vorm in inloophuizen. En: wat doen wij ermee?

1. AANWEZIG

Ontstaan van de presentiegedachte

De 'presentie-gedachte' ontstond begin deze eeuw. 'Die Kirche ist nur Kirche, wenn sie für andere da ist', zei Bonhoeffer. De kerk mag niet opgaan in eigen heil, navolging van Christus betekent inzet voor de wereld buiten de kerk. Ook Barth schrijft in zijn Kirchliche Dogmatik: juist haar Christus-belijdenis doet de kerk naar de wereld toegewend staan. Barth draait een gangbare gedachte om: het is niet zo dat de wereld zonder de kerk verloren

is (hij ziet die wereld als al verzoend), maar de kerk is zonder de wereld verloren!

In Nederland werkten vooral H. Kraemer en J.C. Hoekendijk deze gedachten uit. Het was mede door hun invloed, dat bij de totstandkoming van de Hervormde Kerkorde van 1951 het artikel over het 'apostolaat' kwam vóór het artikel over het belijden. Volgens Kraemer verwerkelijkte de kerk zich in haar betrokkenheid op de samenleving. En van Hoekendijk is de bekende 'copernicaanse wending' in het denken over kerk en zending: het apostolaat is niet een functie van de kerk, maar de kerk is een functie

Drukwerk.....

de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10-3750 GA Bunschoten-Spakenburg
Tel (033) 292 7999 - Fax (033) 29979 98

van bef *apostolaat*! Dat wil zeggen: instrument van Gods verlossend handelen in deze wereld. Stoppels *schrijft*, dat het presentie-denken *ontstond vanuit enkele* existentiële ervaringen. Allereerst het gebrek *aan aansluiting van de kerk bij de directe omgeving*. Men stuitte op het falen *van de* traditionele verkondiging *en de* kloof tussen kerk(-dienst) en wereld. Dat *was* de drijfveer van iemand als J. Ellul. Hij ging *op zoek naar een* nieuwe authentieke aanwezigheid van christenen in een pluriforme samenleving.

De tweede ervaring die *dit stimuleerde was* die van de *kerkelijke afwezigheid*. Zo vroeg in Nederland K.A. Schippers aandacht voor her-nieuwde aanwezigheid van de kerk *in oude stadswijken wam de kerk verdwenen was*. Hij *maakte* studie van het Oude Westen Pastoraat in de gelijknamige *wijk* in Rotterdam, waar kerken zich *opnieuw* aandien-den met 'buurtpastoraat'.

Moderne achtergronden

Het presentie-denken kreeg verder vorm doordat geloof en kerk opge-sloten raakten in de privé-wereld: geloven mag, maar dan wel thuis en in eigen kerkelijke kring.

'Presentie' is een poging om deze 'privatisering' van het geloof tegen te gaan. Daarom moet de kerk weer dienstbaar aanwezig zijn, *juist* in buurten waar de kerk van ver-vreemd is geraakt, zoals in oude stadswijken, door middel van buurtpastoraat en inloopcentra. Kerken zijn daar door de jaren heen verdwenen of gedecimeerd tot ver-grijsde groepjes zonder veel vitali-teit. Statistieken *tonen*, dat vooral degenen met midden-inkomens uit de stad *weggetrokken*? De kerk ging met de middle class mee naar de betere *wijken* aan de rand van of buiten de stad (de z.g. 'suburban captivity', sub-urbane gevangen-schap van de kerk). Kerken ver-dwenen uit & steden en *maakten* in kleinere plaatsen (soms ver) buiten de stad een explosieve groei door. In de tweede plaats past presentie

bij de individualisering van de sa-menleving: ieder *maakt z'n eigen* keuzes *en er* bestaat *geen* algemeen geldende waarheid. In de zendings-wetenschap leidde dit tot grote te-rughoudendheid als het gaat om de eigen boodschap: men mag mensen niet tot 'object' van verkondiging maken. Mensen zijn subject: ze ma-ken *zelf* uit wat ze geloven. Daar-om moet de kerk vooral luisteren in plaats van (s)preken. Presentie is 'zwijgende presentie': aanwezig, beschikbaar zijn zonder boodschap, met een *luisterend oor*. De wereld van de ander, zijn geloof en opinies zijn uitgangspunt.

stoppels³ inventariseert enkele fundamentele noties in verband met 'presentie'. Incarnatie is zo'n mo-tief: Gods presentie in zijn Zoon, de Immanuël, God-met-ons. Gods aan-wezigheid onder mensen is @ een opdracht aan de kerk. Hiermee ver-bonden is de gedachte van & 'Missio Dei': God zendt zichzelf naar de wereld, de kerk moet Hem daarin volgen.

Tegelijk mag de kerk mensen niet tot voorwerp van haar zending ma-ken. Op geen enkele wijze mag de kerk er op uit zijn mensen te 'be-keren' of 'zielen te winnen'. Het gaat om echte ontmoeting, waarin mensen zichzelf kunnen zijn en hun eigen waarde kunnen ervaren, juist waar de samenleving hen als waar-de-loos negeert. Daarom is presen-tie *dialogisch*: het is tussen de men-sen zijn vanuit het evangelie, niet zo zeer *met* het evangelie. Het evangelie is hooguit bron van inspi-ratie.

2. INLOOPHUIZEN: behoefte aan concreetheid

Eén van de belangrijkste vormen *waarmee* dit nu in praktijk gebracht wordt zijn de inloophuizen. Opval-lend is, dat het aantal inloophuizen in Nederland vooral sinds 19&6een sterke groei vertoont. Kerken wil-len weer concreet en dienstbaar in de samenleving aanwezig zijn. Illu-stratief is wat Stoppels aanhaalt van J.J. Beumer:

'Laten we eindelijk eens iets gaan doen, al dat gepraat. En in ons dia-konaal centrum, zeggen mensen, lê-ren we. Ik leer, elke dag, zoveel. We ontmoeten! We zitten concreet te praten met een ernstig drugsver-slaafde, met een alcoholist, met ie-mand àie psychisch volkomen aan de grond zit. We ontmoeten een zwerver, iemand die op blote voe-ten door de stad loopt, uit vuilnis-bakken eet & bij Van der Valk in de afvalcontainer zijn ontbijt vindt. En hoe vaak hoor ik niet: 'Men praat in de kerk wel over de at-me, maar men kent en ontmoet de m e n in stad en land nauwelijks.' Waf heeft het voor zin, zul je ooit iets van de bijbelse arme begrijpen en verstaan als je ze hedentendage niet zelf 'life' ontmoet! 'Life', in latende lij-ve, hét trefwoord van ket diako-naat'.⁴

Doelstelling en doelgroep

Kenmerkend voor inloopcentra is de lage doelstelling: het gaat niet om een bepaald einddoel, zoals 'beking', of aanpassing aan de 'normale' samenleving. De enige 'hulpverlening' is het scheppen van ruimte, *waarin* de gast zichzelf kan zijn en zich veilig voelt.

Om geen drempel op te werpen is de christelijke identiteit er alleen als inspiratiebron op de achter-grond. Toch geeft dit een span-ningsveld: het inloophuis moet niet verworpen tot een burthuis zonder 'meer'. Diepere (zingevings-)vra-gen moeten aan de orde kunnen ko-men. Maar dat kan ook zonder veel boodschap: het aanwezig zijn al-leen al is 'evangelie'! Bij de door Stoppels onderzochte inloophuizen is in een enkel geval 'beking' wel een doel, maar met grote terughou-dendheid en respect voor de eigen keuzes van de gast.

De doelgroep is soms 'iedereen', vaker een specifieke groep: jonge-ren, dak- en thuislozen, verslaaf-den, prostituées; maar ook: een buurt of wijk. In de praktijk wordt de beoogde doelgroep vaak niet bereikt en moet men de aanvanke-lijke keuze bijstellen. Realisme

leert, dat inloophuizen op de duur vrijwel uitsluitend bezocht worden door mensen die aan de 'onderkant' van de (buurt-) samenleving verkeren.⁵

Lokatie en 'programma'

Inloophuizen zijn over het algemeen gevestigd in *niet-kerkelijke*, dus 'neutrale' panden. Er zijn ook tegengeluiden, zoals van ds. Visser van de Pauluskerk te Rotterdam. Volgens hem horen inloopprojecten juist in kerkelijke gebouwen thuis. Dat maakt ze herkenbaar, en ook kan men dan niet zeggen: de kerken 'steken geen poot uit'. Toch zijn de meeste lokaties in de buurt van winkelstraten. Je kunt er onopvallend binnengaan. Vanwege de lage doelstelling wordt een echt *programma* meestal niet geboden. Het gaat om het 'schenken van koffie en aandacht'. Wel leidt dit snel tot eenzijdige samenstelling van de bezoekersgroep. Daarom zijn enkele inloophuizen toch overgegaan tot wat meer aanbod van activiteiten, zoals gesprekskringen (over door bezoekers zelf voorgestelde thema's), *vieringen met een min of meer liturgisch karakter*, de mogelijkheid van een kapel of stilte-ruimte. Het belangrijkste blijven *individuele pastorale gesprekken en diakonale activiteiten* (diakonale spreekuren, kledingverkoop of -verstrekking, maaltijden, etc.).

Bezoekers van inloophuizen

Het aantal regelmatige bezoekers is klein, in de grote steden ligt dit hoger (vooral vanwege de vele dak- en thuislozen). De meeste centra krijgen na verloop van tijd te maken met een kleine groep vaste bezoekers die blijft 'hangen'. Dat geeft ook een natuurlijke selectie: de vaste bezoekers zijn vaak mensen die iets gemeenschappelijk hebben, zoals een vorm van verlies (van partner, door dood of scheiding, van (geestelijke) gezondheid, van baan of woning, van contact met familie, e.a.). Veel van hen hebben hun vermogen tot weerbaarheid verloren of hebben psychische

problemen van zo'n aard dat de officiële hulpverlening hen niet langer (intensief) kan begeleiden.

Inloophuizen en de kerken

Hoewel inloopcentra vaak zijn gevormd vanuit (samenwerkende) kerken, is er toch vaak een afstand tussen kerk en inloophuis. Dit heeft te maken met een ingewikkeld probleem: als we spreken over de 'kerk', bedoelen we vaak de binnenkant. Ook Stoppels constateert dat: 'Als de eigenlijke kern van kerk-zijn wordt (...) (onbewust) haar functioneren ten behoeve van de eigen leden gezien. Dat betekent vrijwel automatisch dat het missionaire werk uit het hart van kerk-zijn wordt weggeschoven'.⁶ 'De kerk wordt hier tot op zekere hoogte 'ontdaan' van haar missionaire dimensie en teruggebracht tot < binnenkerkelijke functioneren'.⁷

De mate waarin de kerk missionair is en de missionaire activiteit van de kerk (i.e. het inloophuis) staan zo op gespannen voet met elkaar. Maar ook het inloopcentrum zelf blijkt daar aan bij te dragen: men zoekt de rand van de samenleving en voelt verwijdering van de verburgerlijkte kern van de kerk, Tot zo ver het overzicht van ontstaan en aard van de kerkelijke presentie, in het bijzonder de vormgeving daarvan in inloophuizen. Volgende keer: wat kunnen wij hier mee?

¹ Voor dit artikel is vooral gebruik gemaakt van een proefschrift over het inloopcentrum als vorm van kerkelijke presentie van Sake Stoppels: *Gastvrijheid*. Het inloopcentrum als vorm van kerkelijke presentie. Kampen, z.j. (1996); academisch proefschrift ter verkrijging de graad van doctor aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

Enkele andere bronnen:

K.A. Schippers en J.B.G. Jonkers, *Kerk en buurt*. Theologisch en sociologisch commentaar op de relatie tussen kerk en buurt in vier oude stadswijken; Kampen 1989.

J. Verkuy, *Inleiding in de evangelistiek*. Kampen, 1978.

² Dat is de reden waarom Amsterdam IJburg wil bouwen: om Amsterdamers in Amsterdam te houden en de trek van een vitale categorie naar buiten de stad tegen te gaan. Met dergelijke projecten wil men de eenzijdige bevolkingssamenstelling in evenwicht

brengen w het leefklimaat in de stad verbeteren Ook de gereformeerde Kerk heeft hier geleden onder deze trek van veel belangrijk potentieel naar buiten w heeft baat bij betaalbare woningen en een goed leefklimaat. Helaas missen de stadskerken veelal een visie en het potentieel om nieuwe lokaties te bestemmen tot doelgebieden voor een strategie van uitbouw van de kerk en verbreding van het evangelie. Maar juist daarom zouden de kerken ook landelijk meer een taak moeten zien met betrekking tot de kerken in een stedelijke omgeving, omdat het tekort aan potentieel daar grotendeels door externe factoren (waars o.a. de aanzuigende werking van gereformeerd middelbaar onderwijs) ontstaat.

³ A.w., p. 61-62.

⁴ A.w., p. 169. Deze opmerkingen uit het veld' zijn heel praktisch maar ook buitengewoon confronterend, juist voor gereformeerde christen, die zich toch vaak in de wat meer burgerlijke lagen van de bevolking ophouden.

⁵ In Amsterdam (Oud West) moest men de eerste doelgroep (buurtbewoners) loslaten ten behoeve van de feitelijke bezoekersgroep: dak- en thuislozen.

⁶ A.w., p. 204 (cursivering door mij).

⁷ A.w., p. 205.

OP VAKANTIE? VERGEET HET MAAR

B. Bos

Samenleving

Mama, wanneer gaan wij nou eens op vakantie? Al mijn vriendinnetjes gaan in de zomer op vakantie, waarom gaan wij nooit meer weg? De moeder van het zesjarige meisje kijkt voor zich uit, slikt en houdt haar mond. De andere kinderen aan tafel zeggen maar niks, ze voelen wel aan dat ze niets moeten zeggen.

Ruim twintig jaar geleden kreeg ik er voor het eerst mee te maken. Ik was toen maatschappelijk werker. Eén van mijn cliënten was gescheiden en had drie opgroeiende kinderen in de leeftijd van 10 tot 15 jaar. Via de diakonie van een gereformeerde kerk (synodaal) werd ze attent gemaakt op de vakanties van de Interkerkelijke Diakonale Vakantieweken. Een week lang eruit voor haar hele gezin. Voor de kinderen was een uitstekend dagvullend programma. Voor haar was er veel ruimte voor ontspanning, en verder gesprekken en excursies. Vantevoren zag ze het eigenlijk helemaal niet zitten. Door alle problemen had ze nauwelijks nog veerkracht. Ze is toch gegaan, samen met haar kinderen. Het werd een onvergetelijke ervaring.

Het aantal mensen dat langdurig in een uitkerings situatie zit, blijft maar groeien. De gevolgen hiervan worden daardoor steeds duidelijker. Armoede en sociaal isolement nemen toe. Een grote groep mensen komt nauwelijks meer uit de dagelijkse sfeer. Een grote groep? Meer dan 2.000.000 mensen kunnen domweg gewoon niet op vakantie. Meer dan 200.000 gezinnen leven beneden het bestaansminimum. Vele anderen, waaronder ikzelf ook, gaan

meer dan eens per jaar op vakantie. De mensen met een sociaal minimum. Wanneer de 'uittocht' van vakantiegangers gelaten aan en 'dagjes uit' is vaak nog kostbaarder dan met vakantie gaan. Andere kinderen komen op school met vakantie verhalen, hun kinderen niet.

De bovenstaande informatie heb ik tegen in een folder met vakantieaanbod 1998, uitgegeven door het Platform Sociaal Toerisme. Negen verschillende organisaties hebben in een brochure hun vakantieaanbod gebundeld voor gezinnen en kinderen die aan vakantie niet toe komen vanwege sociale of financiële omstandigheden. Het aanbod is afkomstig van organisaties als Humanitas, de Interkerkelijke Stichting Diakonale Vakantieweken, Jantje Beton Vakanties en diverse anderen.

De negen organisaties hebben een bijzonder gevarieerd aanbod klaar liggen. Sommige organisaties beschikken over sta-caravans en huisjes verspreid over het hele land. De caravan of het huisje staat gewoon tussen anderen in. Anderen hebben op een camping een behoorlijk aantal caravans en een team voor het kinderwerk. De eigen bijdrage varieert van f 75,- tot meer dan f 500,- per week. Vaak zijn er dan nog

weer kortingsmogelijkheden.

Opmerkelijk is dat binnen de Gereformeerde Kerken niets op dit terrein is. De Gereformeerde Stichting Vakantiekering doet uitstekend werk voor invaliden, chronisch zieken en eenzame bejaarden maar voor mensen in een uitkerings situatie of vergelijkbare situaties is er niets.

Een aantal jaren geleden heeft een aantal gereformeerde organisaties zich hierover bezonnen. Helaas is daar toen niets van gekomen. In Nederland is ondertussen de kloof tussen arm en rijk groter geworden. Dat gaat ook aan de Gereformeerde Kerken niet voorbij. Uit de laatste uitgave - Cijfers en Feiten - (1) blijkt dat de diakonieën voor ondersteuning 30% meer uitgaven in de laatste vier jaren. Deze stijging is veel meer dan op grond van de inflatiecijfers verwacht mocht worden. De stijging is volgens de diaconaal consultant, de heer Lenting, een trend.

In de afgelopen jaren is ook bij ons bijvoorbeeld het aantal éénoudergezinnen toegenomen, met name door echtscheiding. Scheiding veroorzaakt veel moeite en problemen, één daarvan is het vaak ontbreken van de mogelijkheden om nog op vakantie te gaan. Meestal zijn het de moeders die alleen met de kinderen verder gaan. Ze staan er vaak helemaal alleen voor, dag in dag uit. Op vakantie gaan? Vergeet het maar. Zonder onderbreking moet je doorgaan, met geen uitzicht op ten minste een week ontspanning.

Aanleiding: leren van de beweging van anderen.

Als ik het aanbod van het Platform Sociaal Toerisme lees, dan leer ik

van hun bewogenheid **met** mensen in moeilijke situaties. Een voorbeeld: de organisatie ATD = Vierde Wereld, is **een** mensenrechtenbeweging **voor de allerarmsten** in rijke en **arme** landen. **Zij** hebben kosteloze vakanties op een boerderij in de buurt van Zwolle.

Op die boerderij is een team van vaste medewerkers. Zij zetten zich volledig **in voor de naleving van de Mensenrechten** voor de **armste gezinnen**. **I d e** vakantie willen ze voor de anderen tot **een feest maken**. **Ik ken** deze organisatie verder helemaal **niet maar hun idealisme vind ik hartverwarmend en leerzaam**.

Motief: leren van de Here

In Deuteronomium 14:22-29 blijkt dat de Here ervoor zorgt dat ook voor weduwen, wezen en **vreemdelingen** ruimte gemaakt wordt om feest te vieren, om even zorgeloos te kunnen zijn. Zij waren in die tijd de **kwetsbaren**, de vaak kanslozen. Een citaat uit een preek van ds. Plug die ik kortgeleden over deze tekst hoorde preken: 'Het was hard werken, maar de Leviet, de vreemdeling, de weduwe en wees hoefde geen honger te lijden in **Israël**. Maar in onze tekst zegt **de Here**, laat **ze** ook eens feest vieren! Het leven mag, ook voor hen, meer **zijn dan alleen maar** een grauw bestaan! Deel je vreugde met hen. **Jullie** moeten met z'n allen **ook** voor hen klaar staan.

Niemand mag ongetroost leven onder druk van ziekte, eenzaamheid of armoede... Dat is de **gemeenschappelijke verantwoordelijkheid** van heel het volk van God'.

Vakantie vieren is **gelukkig** vaak een fijne zaak. Laten we anderen dan ook hierin doen delen. Een vakantie kan de soms grauwe sleuf van het dagelijkse **bestaan** op plezierige wijze doorbreken.

De draad weer oppakken

Ik pleit ervoor dat **we** ons gaan inzetten voor het realiseren van vakanties voor broeders en zusters die

dat om financiële **redenen** niet (meer) kunnen. **Het** lijkt me een goede zaak **wanneer gereformeerde zorgorganisaties** de draad **weer** oppakken **en die W ook** afmaken. Een paar ideeën:

- verspreid over het hele land **stacaravans**. Een plaatselijke diaconie kan zo'n caravan **adopter**en in verband met het **onderhoud e.d.**
- **een** aantal stacaravans op een **camping met daarbij een vakantie**team van vrijwilligers (studenten en andere **gemotiveerden**)
- particulieren met **vakantiehuizen** of stacaravans **kunnen** hun **Onderkomen** voor minstens een week per jaar kosteloos aan een organisatie ter **beschikking** stellen.
- **kindervakantiecampen**
- het **realiseren** van een vakantieboerderij
- particulieren **stellen hun eigen** woning tijdens **een** vakantie ter beschikking.

Ik twijfel er niet aan **dat** het kan gaan **lukken**. We **hebben in de kerken** genoeg creativiteit, **daadkracht** en geld om hier iets goeds van te maken.

Voelt u hier nu al voor? Hebt u **ideeën**, een **oorkomen** of wilt u **financieel** meehelpen? **Stuur mij dan een bericht**.

B. Bos, pla Postbus 499 8000 AL Zwolle.

G.J. Van Middelkoop

M
meegelezen

Mag God je oren een poosje

Ds. W.A. Boer schreef in de jeugdbrief van Credo in mei over de **preek en ik**. Als je het geloven moet, ervaren de hoorders de preken over het algemeen als saai, moeilijk, lang, eenrichtingsverkeer. Moeten we de preek dus maar uitzwaaien? Of zou je ook anders

kunnen luisteren?

Kritiek op de preek

Als predikant praat je meer dan eens met **jongeren** over de preken. Ik geef ze de gelegenheid **kritische noten** te **kraken**. 'Kom maar op'. En zo heb ik **van alles en** nog wat naar mijn **weliswaar**de hoofd gekregen. Ik zou **teveel** moeilijke woorden gebruiken. Nogal eens in herhaling vallen. Natuurlijk zijn de preken veel te lang **enz.** Ik **op mijn beurt** daag ze uit. Prima, ik heb de preek voor zondag al klaar. Jullie zijn er zondag en **we spreken** af dat jullie goed luisteren. **Volgende** week wil ik p g **horen: hoe** vaak ik in herhaling ben gevallen. Hoeveel en welke moeilijke woorden ik **gebruikt heb**. **Klok** maar, **hoe lang de preek** precies geduurd heeft. Een week **later** blijkt dat er van de **kritiek k weinig** is overgebleven. Hoe dat komt? **Omdat** er **verschil** is tussen luisteren en aandachtig luisteren.

Goed luisteren

Ik geloof best dat het niet altijd **meevalt** goed te luisteren. Maar wie interesse kan opbrengen blijkt er op eens veel meer **van** te begrijpen. Soms zou ik het wel **van** de daken willen preken: mensen, **doe** jullie best om eens echt te luisteren!! Als dominee zit je soms een **hele lange tijd** achter je computer om een preek voor te bereiden. Week in week uit. **Vaak** meer dan een preek per week. Zelf ben je niet altijd even **tevreden**, maar je doet je best. Dan mag je toch verwachten dat de **mensen** in de kerk bereid zijn 'wat is het: twintig, vijf en twintig **minuten?**' **aandacht te geven!** Net als de preek maken is het ernaar luisteren best inspannend. Wat wordt er gezegd, wat wordt er bedoeld Maar ook wat wordt er tegen **mij** gezegd!

Wat preken inhoudt

Wat dat laatste betreft, een preek is niet een verhaal dat de dominee afschiet in het luchtledige. **Als** jij je ei maar **kwijt** bent. De preek is geen **verhaal** om de gemeente mee te **vermaken**. Daarvoor moet je Jos

Brink of zo hebben. Als het goed is is de preek verkondiging van GODS Woord! Ben **jij** nu bereid om de stem van de goede Herder te verstaan? Wil **jij** horen wat Hij tot jou en de gemeente te zeggen heeft? **Anders** gezegd: **mag** God jouw oren een poosje lenen? Niet om je te vertellen wat je zelf graag wilt horen. De een wil dit en de ander dat. Maar de kerk is geen cafetaria, 'u bestelt en wij **bakken, geeft niet wat**'.

God spreekt

God heeft een boodschap gericht aan jouw adres. Hij wil jou het een en ander op het hart binden. Dingen waar je misschien nog nooit bij hebt stil gestaan. Zaken die goed voor je zijn als je er mee aan de slag zou gaan. Daarom is het ook nog eens zo: door de week zal blijken of en hoe je naar de preek hebt geluisterd. Het is namelijk geen kwestie van: wat heb ik er aan? Wat kan ik ermee? Maar wat doe ik ermee!

De preek is niet alles

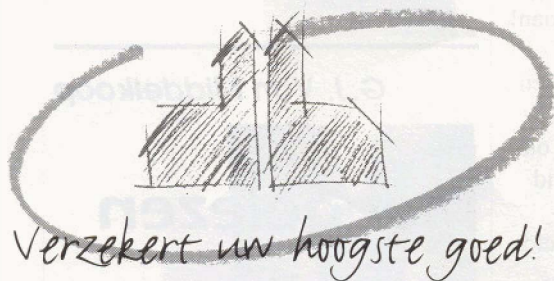
Ik zeg weleens aan het eind van een preek: u, jullie mogen alles vergeten wat ik gezegd heb. Niemand hoeft mijn preek na te kunnen vertellen. Maar vergeet niet de tekst, het Bijbelgedeelte waar het om ging. Hoor daarnaar en gehoorzaam eraan! De preek is niet meer dan een hulpmiddel, een wegwijzer. Niet de preek (laat staan de prediker!) moet worden geprezen maar de Heer naar Wie de preek verwijst. Het is niet het belangrijkste of ik het in alles eens ben met de preek. Of ik eike zin begrepen heb. Wel of ik mede door een preek mij buigen wil voor Hem die recht heeft op Mijn leven. Die Mij laat weten wat Hij voor Mij gedaan heeft en doet en doen zal. Die door Zijn Geest mij vernieuwen wil zodat ik op Hem ga lijken. Hij doet dat door het Woord van God.

Het gaat om Jezus!

Heb je zo al eens naar een preek geluisterd? Zo dat Hij je boeien

mag! Dat je nog meer van Jezus wilt weten en al helemaal niet meer zonder Hem kunt? Als de Schriften van Hem getuigen, dan zeker ook de prediking. Die zal uitgaan van het Schriftwoord (Handel. 8,35) en Jezus prediken. Alle prediking dient 'zegt men wel' Christus' prediking te zijn! Want er is geen andere naam gegeven onder de zon om door behouden te worden dan Zijn Naam! Niet een mooie preek of een dogma, maar Jezus hebben mensen wals jij en ik nodig! Zonder Hem kunnen en hoeven wij gelukkig niet! Daar preek ik voor. Als het goed is komen jij en andere mensen daarvoor naar de kerk. Bereid om te luisteren naar Jezus' stem!

donatus

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel. Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen, maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden. Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

